

MATSUO BAŞO

KUZEYE GİDEN İNCE YOL

Japoncadan Çeviren
Okan Haluk Akbay

İÇİNDEKİLER

<i>Kuzeye Giden İnce Yol</i> Hakkında.....	7
Kronoloji	9

KUZEYE GİDEN İNCE YOL

Bir Yolculuktur Yaşam	15
Yolculuğa Çıkışım.....	17
Soka'da Bir Gece.....	19
Muro No Yaşıma Tapınağı	20
Nikko.....	22
Kurokami Dağı.....	24
Nasu	26
Kurobane Köyü.....	28
Ungan Tapınağı	30
Seşşoseki.....	32
Aşino	33
Şirakava	34
Suka Irmağı	36
Kestane Çiçeği.....	38
Asaka Dağı	39
Şinobu Köyü.....	40
Sato Motoharu Harabeleri	41
İizuka Köyü	43
Kasaşima.....	45
Takekuma'nın Çam Ağacı	47
Sendai.....	49
Tsubo No İşibumi.....	51
Şiogama.....	53

Matsuşima	56
İşî No Maki	59
Hiraizumi	61
Şitomae Sınırındaki Kapı	64
Obanazava	66
Ryuşaku Tapınağı	68
Mogami Irmağı	70
Haguro Dağı	72
Gassan ve Yudono Dağları	74
Sakata	77
Kisagata	78
Eçigo Yolu	81
İçiburi	83
Eççu Yolu.....	85
Kanazava	86
Tada Tapınağı.....	88
Nata Tapınağı	89
Yamanaka	90
Daişoci.....	92
Şiogoşî'nin Çam Ağacı	94
Tenryu ve Eihei Tapınakları	95
Fukui	96
Tsuruga.....	98
İro Kumsalı.....	100
Ogaki.....	102
 BAŞO RESİMLERİ.....	 105

KRONOLOJİ

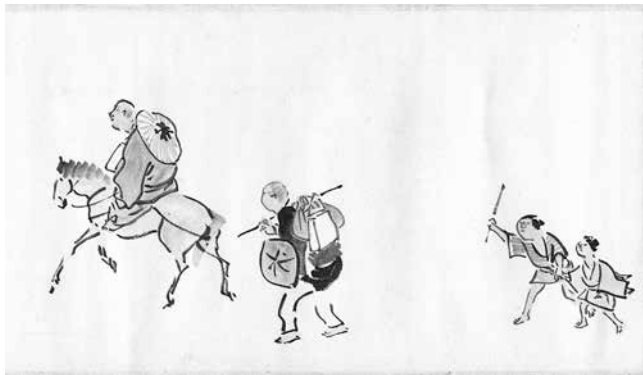
- 1644 – Matsuo Başı, Kyoto’nun hemen hemen elli kilometre güneydoğusundaki İga Vilayeti’ndeki Ueno’da ya da yakınlarında doğar.
- 1656 – Başı’nun babası ölür. Başı bölgeden yüksek rütbeli bir samuray olan Todo Yoşitada’nın hizmetine girer.
- 1666 – Yoşitada ölür. Hizmet ettiği samuray ailesinden ayrılan Başı muhtemelen Kyoto’ya felsefe, şiir ve kaligrafi öğrenmek için yolculuk eder.
- 1672 – Yeni bir kariyer için Edo’ya taşınır. Rahip Butço’dan (1642-1715) Zen öğrenir. Otuz şairin katkı sunduğu ve kendisinin yorumlarını eklediği bir *haikai* cildinin [Kai Oi] editörlüğünü yapar.
- 1676 – Memleketi Ueno’ya kısa bir ziyarette bulunur.
- 1680 – Başı’nun öğrencileri Sumida Nehri kıyısında ona küçük bir kulübe inşa eder.
- 1682 – Başı’nun kulübesi yanıp kül olur. Birkaç aylığına Kai Vilayeti’ne sığınır.
- 1683 – “Başı okulu”nun ilk haiku antolojisi *Minaşiguri* Başı’nun sonsözüyle yayımlanır. Ueno’daki annesi ölür. Yeni bir “Başı kulübesi” inşa edilir.

- 1684-1685 – Sonucunda *Nozaraşi Kiko*'yu yazdığı yolculuğa çıkar.
- 1687 – Kaşima'ya yolculuk eder ve *Kaşima Kiko*'yu yazar.
- 1689 – *Kuzeye Giden İnce Yol*'u yazmasına vesile olan Honşu'nun kuzey bölgelerine yolculuğu bir süre sonra sona erer. O yılın sonlarında Bašo memleketi Ueno'ya döner.
- 1690 – Kyoto bölgesindeki arkadaşlarını ve çıraklarını ziyaret eder. Biva Gölü'nün kıyısındaki Zeze köyünü ziyaret eder ve birkaç ay orada kalır.
- 1692 – Bašo, Sumide Nehri'nin ağzındaki yeni bir kulübeye taşınır.
- 1693 – Yeğeni Toin'in ölümünden sonra depresyona girer. Ağustosta baş ağrısı ve ateşten mustarip Bašo, kulübesinin kapılarını sürgüler ve kimseyi görmek istemez.
- 1694 – Morali düzelse de sağlığı hâlâ kırılgan olan Bašo'nun seyahat tutkusu alevlenir ve Nagoya, Ueno, Otsu ve Kyoto'ya yolculuk eder. Hastalığı iyice ağırlaşır ve sonbahar başlarında Osaka'da hayatını kaybeder.

Başo'nun Kuzeye Giden İnce Yol'da Takip Ettiği Rota

KUZEYE GİDEN İNCE YOL

BİR YOLCULUKTUR YAŞAM

Günler, aylar sonsuzluğun yolcularıdır; birbirine karışan yıllar deseniz hakeza. Bir kayığın üzerinde ömrünü tüketen kayıkçının da, atın üzerinde yaşlanan seyisin de her günü bir yolculuktur. Geçmişte niceleri vardır ki bu yolculuk sırasında beklenmedik bir anda son nefesini verip göçmüştür bu dünyadan...

Uzunca bir süredir kendimi yollara vurmanın karşı konulmaz arzusuyla yanıp kavruluyordum. İçimde tıpkı kendini rüzgâra bırakan dağılmış bulutlar gibi oradan oraya sürüklenmek, gönlünce yolculuk etme arzusu bir türlü dinmek bilmemişti.

Önceki sene kıyıları adım adım dolaşmıştım amaçsızca, sonrasında sonbaharda Sumida Nehri'nin kıyısındaki virane kulübeme dönmüş ve örümcek ağlarını temizleyerek eski yaşantıma yeniden merhaba demiştim. Kaşla göz arasında sene bitmiş ve ilkbahar gelmişti ki bu defa sislerle kaplı Şirakava sınırını aşip daha ilerilere gitme arzusu doğdu içimde. Sanki Kamiler* tutsak etmişti beni kendine. Yol-

* Şinto inancı ve Japon folklorunda “ulu varlık”, “yüce güç”, “kutsal

lara hükmeden Kami, yolculuğa çıkmam için kışkırtıyordu beni. Artık fakirhanemde öylece oturamazdım. Aklımda bu yolculuk dışında bir şey yoktu artık.

Pantolonumun yırtıklarını onarırken, şapkamın ipini değiştirirken, bacaklarımın üzerinde kyu* yakarken, aklımda hep Matsuşima'da seyredeceğim ay vardı. Kulübemi emanet edip, öğrencim Sanpu'nun yanına taşındım. Taşınmadan önce aşağıdaki şiir ilki olmak üzere sekiz şiirlik bir dizi yazdım. Yazdığım şiirleri kulübemin direğine astım.

Otların arkasındaki kapı
Değişti sahibi
O artık bir hina** evi

ruh" şeklinde tanımlanabilecek doğaüstü varlıklara verilen isim. -çn

* Vücudu güçlendirmesi için yakılan bir tür tütsü. -çn

** Kız çocukları için kutlanan bir bayram. -çn

YOLCULUĞA ÇIKIŞIM

Üçüncü ayın yirmi yedinci günü [16 Mayıs] sabahı düştüm yollara. Seher vakti hava daha alacakaranlıktı. Ay hafif parlaklığıyla gökyüzünü süslüyor, Fuji Dağı'nın zirvesi belli belirsiz seçiliyordu. Ueno ve Yanaka'nın kiraz çiçeklerini kimbilir yeniden ne zaman görebilecektim? Önceki gece toplanmış olan dostlarım Fuka Nehri'nden kayıkla beni yolcu edeceklerdi. Sencu'da kayıktan indiğimde, çıkmak üzere olduğum uzun yolculuğu düşününce boğazım düğümlendi. Yaşam dediğimiz şey bir rüya, bir hayal kadar kısa bir şeydir. Gözyaşı dökmenin ayrılık acısını hafifletmeyeceğini bildiğim hâlde elimde olmadan yaşlar süzüldü yanaklarımdan.

Geçip giden ilkbahar
Yas tutan kuşlar
Ağlaşan balıklar

Bu şiiri yolculuktaki ilk şiirim olarak yazdım. Ancak bu yolculuğun ruhsal yükü benim için o denli ağırdı ki ayak-

larım ilerlememek için âdeta inat ediyordu. Yol boyunca dizilmiş olan dostlarım, siluetim kaybolana dek arkamdan el salladı.

SOKA'DA BİR GECE

Genroku'nun ikinci senesiydi (1689). Kuzeye yapacağım bu yolculuk ansızın belirmişti zihnimde. Bu uzun yolculuk elbette kolay olmayacaktı, saçlarımı bile kırılaştıracak bir zorluğu ve zahmeti göze almıştım. Öyle bile olsa, şimdiye kadar hep duyduğum fakat hiç gitmediğim yerleri ziyaret edip sağ salim dönebilmek, bir şair olarak beni çok mutlu edecekti. Zihnimde bu tür bulanık arzuları canlandırarak yürümeye devam ettim ve sonunda Soka'ya ulaştım.

Güçsüz, kemikleri dışarı çıkmış omuzlarıma astığım yükün ağırlığı beni bir hayli zorlamıştı. Taşıyacağım şeyin yalnızca bedenim olduğunu düşünmüştüm ancak gece soğduğundan beni koruması için yanıma aldığım kamiko,* yukata,** beni yağmurdan koruyacak birkaç malzeme, fırça ve mürekkep, ayrıca dostlarımdan çeşitli armağanları da taşımak zorundaydım. Bu yük, yolculuk sırasında elbette bana sıkıntı yaşatmasına yaşıtıyordu ancak bunları atmam imkânsızdı.

* Bir tür yağmurluk. -çn

** Yaz günleri giyilen hafif bir kıyafet. -çn

MURO NO YAŞIMA TAPINAĞI

Muro No Yaşima Tapınağı'nı [Sekiz Adacık Ocağı] ziyaret ettim. Bana eşlik eden arkadaşım Sora'nın anlattığına göre, bu tapınak Kono Hana Sakuya Hime [Açan Çiçekler Prensesi] adında dişi bir Kami'ye adanmış. Bu Kami aynı zamanda Fuji Dağı'ndaki Sengen Tapınağı'nda kutsanmış olan Kami ile aynıymış.

Rivayete göre bu Kami bir gün hamile kalır. Ancak kocası Ninigi çocuğun kendisinden olmadığını düşünerek karısından şüphelenir. Bunun üzerine Kono Hana Sakuya Hime kapısı olmayan bir kulübe yapar. Kulübenin içine girerek, "Eğer çocuğum eşimden ise herhangi bir zarar görmesin, eşimden değil ise yanarak ölsün!" diyerek kulübeyi ateşe verir. Alevlerin arasından Hohodemi [Ateşten Doğan] isimli bir Kami doğar. İsim zamanla Muro No Yaşima'ya dönüşür.

Bu yörede şairler arasında yükselen dumanlara bakarak şiir yazmak gibi bir gelenek vardır. Bu geleneğin kökeni bu söylenceye dayanıyormuş. Dahası bu civarda *konoşiro** diye bilinen bir balığın yenilmesi de yasakmış. Sebebi bu balığın

* Bir tür tirsî balığı. Kelime anlamı "çocuk yerine"dir. -ybn

kızartılınca çok fena bir koku yaymasıymış. Bu koku yanmış insan eti kokusunu andırıyormuş. Bu şekilde, bu söylencenin buradaki halk arasında çok meşhur olduğunu ve çeşitli geleneklerde yaşatılmakta olduğunu gördüm.

NIKKO

Üçüncü ayın son günü [19 Mayıs] Nikko Dağı'nın eteklerinde bir handa kaldım. Hanın sahibi, beni rahatlatmak için, "Benim adım Hotoke* Gozaemon'dur. Çünkü benim en önem verdiğim şey dürüstlüktür. Bu nedenle çevremdekiler bana bu şekilde hitap ederler. O yüzden, bu gece burada istirahat ederken lütfen içiniz rahat olsun," dedi.

Bu kimsenin, böylesine günahlarla kirlenmiş bir dünyada ortaya çıkmış ne tür bir Buda** olduğunu anlamak için onu dikkatle izlemeye koyuldum. Bu adam nasıl bir kişiydi ki, benim gibi pejmürde kıyafetler içinde rahip kılıklı, bir dilenci hacı gibi seyahat eden birine böylesine yakınlık gösteriyordu? Doğrusu merak etmiştim.

Bu adam gerçekten de hiç hile hurda peşinde koşmayan, dürüstlüğü insan biçiminde görünüm kazanmış hâliydi. *Konuşmalar*'da*** geçen "erdemli insan"ın sanki ta kendisiydi. Doğuştan sahip olunan mizaç, temiz karakter dediğimiz şeyler nedir acaba? Böyle insanlar gerçekten de saygıyı hak ediyor.

* Japoncada Buda anlamında kullanılan sözcüklerden biri. -çn

** (Sans.) Uyanmış, bilinçlenmiş kişi. -ybn

*** Konfüçyus'un ünlü eseri (*Lunyü*). -çn

Dördüncü ayın ilk günü [20 Mayıs] Nikko Dağı'na çıktım. Eskiden bu dağın adı Futarasan'mış. Rahip Kukai* buraya tapınağını inşa ederken bu dağın adını Nikko** olarak değiştirmiş. Rahip Kukai galiba bin yıl sonra bu dağın nasıl olacağını öngörmüştü; günümüzde bu dağın ışıkları tüm ülkeyi aydınlatıyor, faziletleri tüm Japonya'yı dolduruyor, yoksul-zengin bütün insanlara huzur veriyor.

Böyle mukaddes bir yer hakkında daha fazla konuşmak haddimi aşmak olacak. O yüzden, yazıma burada son veriyorum.

Ne kadar kutsal
Körpe yeşil yapraklar
Güneşte parıldarken

* Japon Budizminde Şingon mezhebinin kurucusu. -çn

** (Jap.) Güneş ışığı. -çn

KUROKAMI DAĞI

Kurokami Dağı sislerle kaplı olmasına rağmen üzerindeki beyaz karlar seçilebiliyordu.

Saçlarımı kazıttım -
Yeni elbiseler
Kurokami Dağı'nda
(Yazan: Sora)

Asıl adı Kawai Sogoro olan yol arkadaşımın mahlası Sora'dır. Sora, benim evimin yakınında oturan ve gündelik işlerimde bana yardımcı olan bir dostumdur. Hem Matsuşima ve Kisagata'nın manzaralarını birlikte seyretmek, hem de benim için yolculuğun zorluklarını biraz olsun azaltmak için benimle birlikte bu yolculuğa çıkmıştı.

Yolculuğa çıkacağımız günün sabahı dostum Sora saçlarını kazıttı, siyah rahip cüppesi giydi ve adını bir rahibe yakışır şekilde Sogo* [Aydınlanmış] olarak değiştirdi. İşin böyle bir evveliyatı olduğu için Kurokami Dağı'yla ilgili

* Başo'nun da yaptığı gibi Japon şairleri isimlerini sık sık değiştirdi. -ybn

bu haiku da doğmuş oldu. Bu haikuda geçen “yeni elbiseler” sözcüklerinin derinliklerindeki diğer anlamı, dostum Sora’nın bu yolculukta pek çok zorluğu göze almış olduğunu hissedebilirsiniz.

Tapınağın iki yüz metre kadar ilerisinde karşımıza bir çağlayan çıktı. Çağlayan, kayadaki bir mağaranın tepesinden âdeta patlarcasına fişkırıyor ve otuz metre kadar aşağıda kayalarla çevrili yeşilimsi bir göle dökülüyordu. Çağlayanı görebilmemiz için kayadaki mağaranın içine iki büklüm bir hâlde girmemiz gerekiyordu. Bu çağlayanı ancak arkasından seyretmek mümkün, bu yüzden bu çağlayana “Urami No Taki” adı verilmiş.

Bir süre
Sığınmak çağlayana
Yaz ibadeti

* (Jap.) Arkadan görünen çağlayan. —çn

NASU

Nasu kasabasının Kurobane köyünde bir dostum yaşadığı için Nikko'dan Nasu'ya giden kestirme bir yola saptım. Uzaklarda bir köy görünmüştü. Oraya ulaşabilmek için uzun süre yürüdüm ancak oraya ulaşamadan yağmur bastırdı ve güneş battı. O gece, bir köylünün evine misafir olduktan sonra güneşin doğuşuyla birlikte yeniden geniş düzlükte yürümeye başladım.

Ovada ilerlerken otlayan bir at gördüm. Atın hemen yanı başında ot biçmekte olan bir adam vardı. Adamın yanına giderek, gitmek istediğim yere bir türlü ulaşamadığımı anlattım. Adam büyük bir samimiyetle, “Tüh, ne yapsak ki?” diye mırıldandı ve “Ne yazık ki benim sana yol gösterecek zamanım yok. Ancak bu ovada yollar çok karışıktır. Bu bölgeye alışkın olmayan biri kolaylıkla yolunu şaşırır. Ama en azından bu atı sana ödünç verebilirim. Bu at, belli bir yere kadar gidince durur ve daha fazla ilerlemek istemez. Durduğu yerde bu atı salıverin, o buraya kadar kendisi döner,” dedi.

Tam ata binip ilerlemeye başlamıştım ki, arkamdan iki

çocuk koşarak geldi. Çocuklardan biri kız çocuğuydu. Kıza adını sordum, adının Kasane olduğunu söyledi. Bu isim, köy yerinde pek yaygın bir isim olmadığı için kulağıma çok hoş geldi.

Kasane* -

Katmer katmer yapraklı

Bir karanfil olmalısın sen!

(Yazan: Sora)

Çok geçmeden köye vardım. Atın semerine bir miktar teşekkür parası ilâştirip, sahibine dönmesi için atı salıverdim.

* (Jap.) Üst üste yığılma, birikme. -çn

KUROBANE KÖYÜ

Kurobane köyünde dostum Coboci'yi ziyaret ettim. Benim bu ani ziyaretim onu oldukça sevindirmiş gibiydi. Sohbetimiz günlerce, gecelerce devam etti. Coboci'nin bir şair olan kardeşi Suito da bize çok sıcak davrandı, bizi sürekli evine davet etti ve akrabalarıyla tanıştırdı. Bu şekilde birkaç gün geçirdik.

Bir gün, köyün biraz dışında bir yere yürüyüşe çıktık. Eskiden inu-ou-mono* yeri olarak kullanılan bir harabeye geldik. Burayı gezdikten sonra Şinohara denilen yeri geçip eski bir mezarı ziyaret ettik. Bu mezar İmparator eşlerinden biri olan Tamamo isimli bir hanıma aitmiş. Oradan Haçiman Tapınağı'na gittik. Yoiçi isimli birisi hedef olarak konulan yelpazeyi usta bir atışla vurduktan sonra bu tapınakta dua etmiş. O gün buraları gezdikten sonra hava karardığı için dostumuz Suito'nun evine döndük.

Yakınlarda Komyo Tapınağı adında bir Şugendo** mabedi vardı. Oraya davetli olduğum için tapınağa uğradım,

* Eski Japon toplumunda bir tür av eğlencesi. -çn

** Japon Budizminde bir tarikat. -çn

Şugendo'nun kurucusu olan kişinin hatırasına yapılan köşede dua ettim.

Yaz mevsimi ve dağlar
Dua ettim
Azizlere benzemek için